

System polityczny

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Richard Martin Watt, *Gorzka chwała. Polska i jej los 1918–1939*, tłum. Piotr Amsterdamski, Warszawa 2005, s. 414.
- Źródło: Katarzyna Gelles, *Polski i niemiecki system polityczny*, dostępny w internecie: polska-niemcy-interakcje.pl [dostęp 27.01.2020 r.].

- Źródło: Angelika Kontowska, *Opozycja antysystemowa we współczesnych państwach totalitarnych – rzeczywistość czy abstrakcja?*, dostępny w internecie: cejsh.icm.edu.pl [dostęp 21.01.2020 r.].
- Źródło: *System polityczny i jego klasyfikacje*, [w:] Małgorzata Podolak, Marek Żmigrodzki, *Współczesne systemy polityczne*, Warszawa 2013, s. 3.
- Źródło: Najnowszy numer „Tygodnika Solidarność”: Patrick Ederý – *Tak, jestem Żółtą Kamizelką!*, dostępny w internecie: tysol.pl [dostęp 20.01.2020 r.].
- Źródło: Tukidydes, *Wojna peloponeska*, 1988 r., dostępny w internecie: knhd.law.uj.edu.pl [dostęp 15.07.2020 r.].

W każdym kraju na świecie funkcjonują inne rozwiązania dotyczące organizacji organów władzy i ich kompetencji. Takie rozwiązanie nazywamy systemem politycznym. Jest to zbiór struktur, instytucji, procedur działania, zasad i norm, które stabilizują stosunki między aparatem państwowym a partiami politycznymi oraz organizacjami i grupami społecznymi. Celem każdego systemu politycznego jest doprowadzenie do stabilności politycznej w państwie poprzez realizację wartości, które są społecznie akceptowane.

Twoje cele

- Wyjaśnisz znaczenie pojęcia *system polityczny*.
- Wskażesz elementy systemu politycznego.
- Przeanalizujesz funkcje systemu politycznego.
- Przeanalizujesz klasyfikację systemów politycznych.
- Scharakteryzujesz system polityczny funkcjonujący w Rzeczypospolitej Polskiej.
- Przedstawisz przykłady systemów politycznych funkcjonujących na świecie.

Dla zainteresowanych

**Kryteria typologii
systemów politycznych**

**Funkcje systemu
politycznego**

**System polityczny –
różne ujęcia**

**System
parlamentarno-gabinetowy**

System semiprezydencki

System prezydencki

System kanclerski

**System
parlamentarno-komitetowy**

Przeczytaj

System polityczny

Pojęcie [system polityczny](#) pojawiło się po raz pierwszy w 1953 roku za sprawą Davida Eastona, który użył go do zatytułowania swojej pracy. Tym samym zastąpił on dotychczasowe określenie *system rządów*, które wykorzystywano do definiowania spraw zastrzeżonych obecnie dla pojęcia *system polityczny*.

Systemem politycznym nazywamy zespół organów państwowych, partii politycznych, organizacji i grup społecznych, które uczestniczą w działaniach politycznych na terenie danego państwa. Do szeroko rozumianej definicji tego pojęcia zaliczamy również ogół zasad i norm regulujących wzajemne stosunki między nimi.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Funkcje systemu politycznego

W pracy *System polityczny i jego klasyfikacje* Małgorzata Podolak i Marek Żmigrodzki przedstawili następujące funkcje systemu politycznego:

” *System polityczny i jego klasyfikacje*

- funkcja regulacyjna – kierowanie procesami na podstawie przyjętych reguł obowiązujących w systemie politycznym;
- funkcja adaptacyjna – można do niej zaliczyć usprawnianie działań instytucji;
- funkcja mediacyjna – [mediacja](#) oraz rozwiązywanie konfliktów;
- funkcja innowacyjna – polega na wdrażaniu nowych reguł do otoczenia.

Źródło: *System polityczny i jego klasyfikacje*, [w:] Małgorzata Podolak, Marek Żmigrodzki, *Współczesne systemy polityczne*, Warszawa 2013, s. 3.

Klasyfikacja systemów politycznych

Istnieje wiele kryteriów, według których możemy charakteryzować poszczególne systemy polityczne. Do najważniejszych możemy zaliczyć takie zmienne, jak: [reżim polityczny](#) (ustrój państwa), zasady organizacji aparatu państwowego (forma państwa), struktura terytorialna państwa.

Podział ze względu na reżim polityczny (ustrój państwa)

1. **Demokratyczny** – zwany także reżimem państwa obywatelskiego, obywatele mają wpływ na decyzje państwa i je kontrolują. By reżim demokratyczny mógł funkcjonować w państwie, musi zostać zawarty konsensus, czyli zgoda między władzą a podległymi jej obywatelami. Szczególnym rodzajem reżimu demokratycznego jest reżim liberalny, w którym władza przypisuje sobie jedynie wąski zakres działań, nie ingerując jednocześnie w sprawy, w które ta ingerencja nie jest konieczna.
2. **Totalitarny** – (z łac. *totus* – cały); to system, w którym organy państwa dążą do absolutnej kontroli nad całym życiem społecznym. Nie dotyczy to tylko stosunków międzyludzkich, ale też czuwania nad prawidłowością poglądów. W reżimie totalitarnym istnieje najbardziej rozwinięty aparat policyjny i przymusu.
3. **Autorytarny** – (z łac. *auctoritas* – władza); to system, w którym władza uznaje się za stojącą ponad obywatelami, w związku z tym wymaga od nich podporządkowania.

Podział ze względu na zasady organizacji aparatu państwowego (formę państwa)

a) **Monarchie** to państwa, w których władza należy do monarchy pełniącego swoją funkcję dożywotnio i niepodlegającego prawu. Monarchie dzielimy na:

- absolutne, w których monarcha sprawuje pełnię władzy w zakresie stanowienia prawa, władzy wykonawczej oraz sądownictwa; nie podlega prawu, które stanowi, i jakiegokolwiek innej kontroli;
- konstytucyjne, w których władza monarchy jest ograniczona przez obowiązującą w państwie konstytucję;

- parlamentarne, w których władzę sprawuje wybrany w wyborach powszechnych parlament i odpowiedzialny przed nim rząd, tym samym władza monarchy jest jedynie symboliczna; władca – tak, jak jest to w Anglii – panuje, nie rządzi.

b) **Republiki** – to państwa, w których najwyższe władze państwowe pochodzą z wyborów na określony czas, zwany kadencją. Mają one charakter demokratyczny.

Podział ze względu na strukturę terytorialną państwa

- państwa unitarne,
- państwa złożone.

Podział ze względu na zależności między władzą ustawodawczą a wykonawczą

1. **System parlamentarny**, w którym funkcja głowy państwa i szefa rządu jest rozdzielona; parlament pochodzący z wyborów powszechnych zajmuje nadrzędne stanowisko w stosunku do innych instytucji władzy wykonawczej; rząd jest powoływany przez większość parlamentarną i jest odpowiedzialny przed parlamentem; można łączyć funkcje w rządzie i parlamencie, głowa państwa może rozwiązać parlament; system charakterystyczny m.in. dla Wielkiej Brytanii.
2. **System prezydencki** (prezydialny), w którym prezydent pochodzi z wyborów i jednocześnie pełni funkcję głowy państwa oraz szefa rządu; prezydent nie ponosi odpowiedzialności politycznej i nie może rozwiązać parlamentu; przykładem prezydenckiego systemu rządów są Stany Zjednoczone.
3. **System parlamentarno-prezydencki**, zwany też systemem semiprezydenckim lub mieszanym, jest połączeniem elementów systemu parlamentarnego i prezydenckiego; prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych, podobnie jak parlament; władza wykonawcza spoczywa w ręku prezydenta i rządu, który jest odpowiedzialny przed parlamentem, a czasem i prezydentem; system ten występuje np. we Francji.
4. **System parlamentarno-komitetowy**, system komitetowy, rządów konwentu, opiera się na zasadzie jednolitości władzy państwowej; najwyższą władzą

w państwie jest parlament reprezentujący naród i sprawujący władzę na zasadzie wyłączności; rząd nie jest powoływany przez głowę państwa, a przez parlament; rząd nie sprawuje samodzielnie swoich funkcji, lecz jest komitetem wykonawczym parlamentu, przed którym jest odpowiedzialny politycznie; głowę państwa bezpośrednio powołuje parlament; prezydent ma funkcję jedynie reprezentacyjną, nie może rozwiązać parlamentu przed upływem jego kadencji; jest to system charakterystyczny tylko dla Szwajcarii.

Słownik

autorytaryzm

forma ustroju politycznego polegająca na skupieniu władzy w ręku przywódcy i jego najbliższego otoczenia; przywódca jest obdarzony dużą dawką autorytetu, decyzje podejmuje samodzielnie bez konsultacji z innymi organami władzy; ustrój ten cechuje marginalizacja opozycji oraz brak alternatyw politycznych

dominium brytyjskie

jedna z form ustrojowych funkcjonujących w imperium brytyjskim polegająca na istnieniu częściowo samodzielnych kolonii, które w przyszłości mogą uzyskać niepodległość

mediacje

(z łac. *mediatio* od *mediare* – być w środku, pośredniczyć; od *medius* – środkowy, bezstronny); technika rozwiązywania sytuacji spornych przy pomocy osoby trzeciej, która prowadzi rozmowy i ułatwia dojście do porozumienia; mediacje są dobrowolne

reżim polityczny

wszystkie metody, środki formalne i nieformalne, które wykorzystuje władza w danym państwie w stosunkach z ludnością, organizacjami społecznymi i politycznymi; są to też zasady, według których jest sprawowana władza w państwie

system polityczny

zasady, partie polityczne, organizacje społeczne, grupy społeczne, które tworzą zorganizowaną całość pozwalającą na sprawowanie władzy państwowej

totalitaryzm

system rządów, w którym organy władzy mają całkowitą kontrolę nad społeczeństwem, w tym celu wykorzystują one monopol informacyjny, oficjalną ideologię państwową, terror oraz monopartyjny system polityczny

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą interaktywną i wykonaj polecenia.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, dlaczego w wielu krajach świata uznawana jest za królową Elżbieta II, królowa Anglii.

Ćwiczenie 2

Podaj, jakie ustroje polityczne wykształciły się w byłych republikach sowieckich.

Ćwiczenie 3

Scharakteryzuj semiprezydencki system polityczny.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Tukidydes

Wojna peloponeska

Kochamy bowiem piękno, ale z prostotą, kochamy wiedzę, ale bez zniewieściałości, bogactwem się nie chwalimy, lecz używamy go w potrzebie. (...) U nas ci sami ludzie, którzy zajmują się sprawami państwa, zajmują się także sprawami osobistymi. (...) Jesteśmy jedynym narodem, który jednostkę nieinteresującą się sprawami państwa uważa nie za bierną, ale za nieużyteczną. (...) U innych nieznamość sytuacji prowadzi do zuchwalstwa, a rozsądek do bojaźliwego zwlekania. Za najdzielniejszych duchem słusznie można by uznać tych, którzy znając na równi grozę, jak i słodycz życia, nie ustępują przed niebezpieczeństwem.

Źródło: Tukidydes, *Wojna peloponeska*, 1988 r., dostępny w internecie: knhd.law.uj.edu.pl [dostęp 15.07.2020 r.].

Przeczytaj tekst i wykonaj polecenie.

” Richard Martin Watt

Gorzka chwała. Polska i jej los 1918–1939

Polska międzywojenna bywa często opisywana jako państwo faszystowskie, co jest błędem. Piłsudski i jego zwolennicy stworzyli rządy autorytarne, ale nie faszystowskie. Polska nie była państwem totalitarnym, a jej przywódcy nie głosili jawnie antydemokratycznych poglądów. Piłsudski i jego następcy nigdy nie określali swego systemu władzy mianem „dyktatury”.

(...) Piłsudski i jego następcy odnosili się do opozycji politycznej w sposób autorytarny. Ordynacja wyborcza działała na niekorzyść partii opozycyjnych, zdarzały się przypadki nielegalnych prześladowań przeciwników politycznych. W czasie kampanii wyborczych opozycja nie mogła korzystać z państwowego radia, władze niekiedy utrudniały jej organizowanie wieców w miejscach publicznych. Mimo takich prześladowań energiczna i głośna opozycja działała do samego końca.
(...)

Źródło: Richard Martin Watt, *Gorzka chwała. Polska i jej los 1918–1939*, tłum. Piotr Amsterdamski, Warszawa 2005, s. 414.

Przeczytaj tekst i wykonaj ćwiczenie.

” Katarzyna Gelles

Polski i niemiecki system polityczny

W Niemczech instytucja referendum jest bardziej ograniczona niż w Polsce. Zapisy konstytucyjne nie dopuszczają możliwości przeprowadzenia referendum (Volksentscheid) na szczeblu ogólnokrajowym. Wyjątek stanowi jedynie zmiana konstytucji wymagająca akceptacji wszystkich obywateli w formie np. referendum, traktowanego jako jedna z możliwości. Należy zauważyć, że zapis ten nie znalazł zastosowania po zjednoczeniu, które decyzją rządu federalnego odbyło się poprzez przyłączenie krajów związkowych byłej NRD do RFN (Art. 23 Ustawy zasadniczej, uchylony w 1990 r.). Plebiscyty mogą być natomiast przeprowadzane na szczeblu landów w sprawach należących do ich kompetencji, a także odnośnie do zmian granic geograficznych pomiędzy krajami związkowymi. Ta powściągliwość w dopuszczaniu do głosu wszystkich obywateli w formie referendum wynika najpewniej ze złych doświadczeń z okresu weimarskiego i lat późniejszych, kiedy to narodowi socjaliści odwoływanie się do woli narodu instrumentalizowali dla swoich potrzeb. Także pierwszy prezydent federalny Theodor Heuss w dobie tworzenia zrębów RFN przestrzegał przed wprowadzeniem elementów plebiscytowych do porządku konstytucyjnego nowo powstającego państwa, argumentując, iż mogą się one stać „bonusem dla wszelkiego rodzaju demagogów” (za Becker 2009, 63). Obecnie jednak toczy się w Niemczech debata nad wprowadzeniem instytucji ogólnokrajowego referendum, szczególnie w kwestiach związanych z członkostwem Niemiec w UE oraz ich polityką europejską.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Najnowszy numer „Tygodnika Solidarność”: Patrick Edery – Tak, jestem Żółtą Kamizelką!

System partyjny V Republiki i system semiprezydencki są tak skonstruowane, że między grupami mającymi władzę a społeczeństwem istnieje niemal przepaść. We Francji chyba, jako jednym z ostatnich państw w Europie, bo dopiero pod koniec lat 50. zaczęto zastanawiać się nad zmianą stylu uprawiania polityki i koniecznością dotarcia do dużo szerszego grona odbiorców. To wtedy gen. Charles de Gaulle zmienił model wąskich partii kadrowych na model partii masowych. Konsolidacja wielu ugrupowań w dwa bloki partyjne dzielące scenę polityczną na lewicę i prawicę dokonała się jednak ponad głowami wyborców. Co więcej, w latach 50. na zachodzie Europy, również we Francji, doszło do tzw. historycznego kompromisu, czyli marksiści zaakceptowali kapitalizm, a prawica dostrzegła konieczność wprowadzania systemów socjalnych. Wtedy też kluczowe rozstrzygnięcia dotyczące kierunków polityki państwa zapadły w obrębie międzypartyjnych uzgodnień i niestety poza elektoratem. Stąd system polityczny Francji ma pewne tendencje oligarchiczne. Elity wcale się tym nie przejmują i często nie próbują udawać, że jest inaczej.

Źródło: *Najnowszy numer „Tygodnika Solidarność”: Patrick Edery – Tak, jestem Żółtą Kamizelką!*, dostępny w internecie: tysol.pl [dostęp 20.01.2020 r.].

Przeczytaj tekst i wykonaj ćwiczenie.

” Angelika Kontowska

Opozycja antysystemowa we współczesnych państwach totalitarnych – rzeczywistość czy abstrakcja?

II wojna światowa ukazała ogrom zła, jakie mogą wywołać reżimy totalitarne i utopijne wizje dyktatorów. Przeciwdziałanie temu systemowi stało się więc priorytetem dla ówczesnych polityków i naukowców. Problem genezy i rozwoju totalitaryzmu w dwudziestym wieku zgłębiało wielu znawców politologii. Hannah Arendt definiowała totalitaryzm jako niespotykaną dotychczas formę rządzenia, całkowicie różną od dotychczas znanego despotyzmu, tyranii czy dyktatury. Podkreślała, że głównym celem tego systemu nie jest nowy porządek prawny, ale jego całkowite odrzucenie. Zdaniem H. Arendt genezy totalitaryzmu należy szukać chronologicznie najpierw w antysemityzmie, później w imperializmie i wreszcie w powstaniu społeczeństwa i ruchów masowych. Badaczka twierdziła, że rewolucja burżuazyjna zmierzała do przywrócenia ludziom autentycznej swobody politycznej. Idea ta jednak nie została dobrze zrealizowana. Samo wprowadzenie praw obywatelskich nie gwarantowało jeszcze rzeczywistej realizacji wolności politycznej. Niepowodzenie w tej kwestii stało się główną przyczyną powstania państw totalitarnych.

Źródło: Angelika Kontowska, *Opozycja antysystemowa we współczesnych państwach totalitarnych – rzeczywistość czy abstrakcja?*, dostępny w internecie: cejsh.icm.edu.pl [dostęp 21.01.2020 r.].

Dla nauczyciela

Autor: Jarosław Dyrda

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Systemy polityczne świata

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

3) przedstawia, odwołując się do współczesnych przykładów, typologie współczesnych monarchii ze względu na pozycję głowy państwa (absolutna, konstytucyjna, parlamentarna); analizuje normy dotyczące sukcesji;

4) charakteryzuje systemy polityczne oparte na współpracy legislatywy i egzekutywy – parlamentarno-gabinetowy (na przykładzie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) i kanclerski (na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec); wykazuje, że elementy tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej;

5) charakteryzuje systemy ze szczególną rolą prezydenta – klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i semiprezydencki/parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej); wykazuje, że elementy drugiego z tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej;

6) charakteryzuje systemy polityczne z zachwianym podziałem władzy – parlamentarno-komitetowy/rządy konwentu (na przykładzie Konfederacji Szwajcarii) i superprezydencki (na przykładzie Federacji Rosyjskiej); przedstawia instytucjonalne warunki funkcjonowania demokracji w takich systemach.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie pojęcia system polityczny;
- wskazuje elementy systemu politycznego;
- omawia jego funkcje;
- analizuje klasyfikację systemów politycznych;
- charakteryzuje system polityczny funkcjonujący w Rzeczypospolitej Polskiej;
- przedstawia przykłady systemów politycznych funkcjonujących na świecie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- rozmowa nauczająca;
- dyskusja;
- praca z mapą.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

1. Nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy i prosi o przygotowanie wyznaczonych sposobów klasyfikowania ustrojów politycznych.

Faza wstępna

1. Przedstawienie tematu zajęć oraz celów lekcji.

Faza realizacyjna

1. Burza mózgów: system polityczny – próba zdefiniowania pojęcia przez zespół klasowy. Uczniowie przedstawiają swoje propozycje, które są zapisywane na tablicy jako element notatki z lekcji.

2. Elementy systemu politycznego i ich rola – dyskusja. Uczniowie na podstawie własnej wiedzy charakteryzują poszczególne elementy. Nauczyciel moderuje dyskusję i w razie potrzeby zadaje pytania naprowadzające.

3. Wskazanie funkcji systemu politycznego przez nauczyciela i ich omówienie na forum klasy.

4. Podział systemów politycznych na świecie, ujęcie go w kilku klasyfikacjach prezentowanych przez poszczególne grupy uczniów:

- ze względu na reżim polityczny;
- ze względu na zasady organizacji aparatu państwowego;
- ze względu na strukturę terytorialną państwa;
- ze względu na zależności między władzą ustawodawczą a władzą wykonawczą.

Każda grupa zapisuje podstawowe informacje o wybranym sposobie klasyfikowania systemów politycznych na tablicy – będzie to część notatki z lekcji.

5. Analiza mapy interaktywnej prezentującej przykłady systemów politycznych funkcjonujących na świecie.

Faza podsumowująca

1. Podsumowanie wiedzy na temat systemów politycznych świata i ich przykładów. Rozwiązanie ćwiczeń do multimedium.

2. Wykonanie ćwiczeń 1–4 z bloku „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Wykonaj pozostałe ćwiczenia z bloku „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Małgorzata Podolak, Marek Żmigrodzki, *System polityczny i jego klasyfikacje*, serwis.wsjo.pl.

Katarzyna Gelles, *Polski i niemiecki system polityczny*, polska-niemcy-interakcje.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Mapę interaktywną można zastosować do przygotowania się do zajęć, lekcji powtórzeniowej lub sprawdzianu.